

Zagrebački orguljaš Bernard Monte i glazbeni život Gradeca druge polovine XVII stoljeća

Kist umjetnika u sva je vremena bio vrlo moćno oružje sugestivne naracije, shvatljive pismenu i nepismenu čovjeku. Naša stara prošteništa često su prave slikovnice, prepune prizora iz života davno nestalih ljudi, zadržavši sjećanje na mnogo događaj koji bi već odavno nestao u bezdanu zaboravi.

U Remetama, nadomak Zagreba, poznati slikar pavlinskoga reda Ivan Ranger (1700—1753) ovjekovječio je svojim marljivim kistom pod svodovima crkvenoga kora bivše samostanske crkve anale jednog od najstarijih zavjetišta u sjevernoj Hrvatskoj, pričajući likovnim jezikom puku, a latinskim legendama obrazovanima, o životu i stradanjima naših ljudi u golemom rasponu od preko četiri stoljeća (1240—1670). Široki raspon njegovih tema probija sve društvene ograde; na stijenama i svodovima nadoše svoje mjesto likovi iz puka, bezimni siromasi nepoznata porijekla, kao i ličnosti ugledne po svom porijeklu i društvenom položaju, svi izjednačeni po ljudskosti svojih sudbina, svojih patnja i tjeskoba.

Uđemo li stepenicama u crkvu, usmjerimo pogled na medaljon koji je naslikan na unutarnjem dijelu luka koji spaja prvi i drugi stup, desno od ulaza. Naime, prizor naslikan u medaljonu vodi nas do teme ovog napisa.

Scenarija medaljona (v. sliku) prikazuje unutrašnjost zagrebačke građanske kuće 17. stoljeća. Radi snažnijeg učinka slikar se odrekao svih sporednih podataka (ostalo pokućstvo, slike, predmeti, prisutne osobe) stavljajući u tjeskobno prazni prostor sobe u prvi plan lik bolesnika koji sjedi bespomoćno na stolici s visokim naslonom i pokazuje svima svoje bolesne i debelim povojima povezane noge. Odjeća je suvremena građanska odjeća; modri prsluk s brojnim gajtanima i širokim pojasom, zaogrnut u topli ovčjim krznom podstavljeni »menten« (ogrtač). Bolesnik srednje muževne dobi, crne kose i iakih brkova raskriljenih ruku vapi za pomoć i smućenim pogledom traži mistično-nevidljivi (na slici radi puka ipak u oblacima prikazani) lik Marije Remetske kojoj se u nevolji zavjetom utječe.

Legenda na latinskom jeziku kazuje ime bolesnika i ovako opisuje njegove tegobe:

Egregius Dominus Bernardus
Montey Cívis Zagrabíensis
Morbo pedis incurabili
Laborans, factó voto ad
Taumatúrgam Remetensem
Sanatur
1635.

(Odlični gospodin Bernardo Montey, građanin zagrebački, trpeći od neizlječive bolesti nogu ozdravljuje učinkivši 1635. zavjet zavjetištu u Remetama).

Kako su remetski pavlini nastojali da u 17. stoljeću što više obnove i prošire marijanski kult svoga samostana, pavlinac Andrija Eggerer, prior pavlinskog samostana u Olimju na Sutli, izdao je 1672. u Grazu djelo pod (skraćnim) naslovom »Nebeska ljekarna« (Pharmacopaea celestis).¹ Knjižica sadrži opise stotinu čudesa koja se pripisuju zagovoru Marije Remetske, kojima se je Ranger izdašno služio za svoje prikaze. Doduše, u navedenoj knjižici Eggerera nema spomena Monteovoj bolesti iz 1635. ali se Bernardo Monte (ovo je ispravan način pisanja njegova prezimena) spominje još dva puta, naime u g. 1640. i 1644.² Prema tome, Ranger se je služio i nekom drugom, vjerojatno rukopisnom kronikom.

U sva tri navedena slučaja uzrok Monteovih tegoba uvijek je bolest nogu. Radi toga, a naročito iz teksta zapisa

iz g. 1644. zaključujemo da je Monte češće bolovao od ishijasa (dolores sciatici) i trpio s bolešću povezane nesnosne bolove.

Tko je građanin zagrebački Bernardo Monte saznajemo iz protokola obnova (restauracija) gradske uprave Gradeca od 1633. Te godine na Blaževo (3. veljače), kojega se dana od davnine obavljala obnova (tj. izbori) gradske uprave, dobio je Bernardo Monte, orguljaš, građanstvo slobodnog i kraljevskog grada na Gričkim goricama (današnji Gornji grad) i položio propisnu građansku prisegu.³ Kako u to vrijeme na Gradecu (tako se u to vrijeme zove slobodni kraljevski grad za razliku od biskupskog Zagreba, naime Kaptola) nema drugih orgulja do orgulja gradske župne crkve sv. Marka, Monte može biti samo gradski orguljaš.⁴

Monte nije oduvijek živio na Gradecu. Tražeći među spisima najstarijeg kaptolskog arhiva (Acta Capituli anti-qua) podatke za povijest katedralnih orgulja, odnosno podatke za glazbenu povijest Zagreba, naišao sam na dva nepoznata i vrlo važna podatka o Bernardu Monte. Prvi, ujedno stariji podatak pribilježen je na poleđini inače po svom sadržaju nevažnog pisma koje je iz Sv. Križa (Začretja) zagrebačkom kanoniku Stjepanu Medaku uputio kapelan Juraj Nenadić. Nenadić u pismu od 15. studenog 1611. javlja da bolešću prikovan uz krevet leži na dobru grofa Kegievića i da će nastojati doći u Zagreb čim bude našao priliku da ga bolesna onamo prevezu. Važna bilješka na poleđini pisma kazuje da je pismo 16. studenog uručio Bernardo Monte, zagrebački orguljaš.⁵

»Organista zagrabiensis« u 17. stoljeću znači koliko i kaptolski (katedralni) orguljaš. Za orguljaša Gradeca pisac bi napisao »organista graecensis« ili »organista civitatis«. Mala bilješka na poleđini pisma pokazala nam je ime do sada nepoznatog katedralnog orguljaša Bernarda Monte koji je već 1611. u službi Kaptola. Kako je u to vrijeme morao kao tuđinac biti punoljetan (punoljetnost se nekada dobivala s 24 godine), to je u najmanju ruku rođen 1587, na žalost ne znamo gdje.

Još je važno svratiti pažnju na naslov »egregius« te prijedlog »de« prije Monteova prezimena. Jedno i drugo oznake su plemstva što dokazuje da su Montea takvim i priznavali. Da je bio građanskog porijekla, njegov bi naslov bio samo »honestus«, »prudens« (čestiti) ili »circumspectus« (obazrivi, obzirni). O naslovima se u staro doba vrlo pomno vodilo računa. Što više Mađari su na kraju imena samo plemićima dozvoljavali stavljati slovo »y« koje je bilo oznaka plemstva, pa time možemo i protumačiti zašto pavlinski izvori pišu Monteovo prezime naoko neispravno. Jedno je sigurno: Monte je vjerojatno talijanskog porijekla, kao što u to vrijeme ima u Zagrebu više doseljenih talijanskih porodica.

Drugi podatak javlja se dvadeset godina kasnije, tj. 1631. Bernardo Monte sada se više ne oslovljava kao »organista zagrabiensis«, već samo kao »Herr Agent« tj. povjerenik zagrebačkog Kaptola. Oboje ima svoj vrlo određeni razlog.

Sve do polovine 19. stoljeća u Hrvatskoj nema banaka. Svatko tko je raspolagao gotovinom, da bi je mogao ukamatiti, pozajmljivao bi je privatnicima ili organizacijama uz određene uvjete, ili bi pak svoju gotovinu držao kod kuće u »ladici« ili na sigurnom od vatre, »pod boltami«. Uobičajeni kamatniak iznosio je 6%, a u pismenom ugovoru obično se označio dan kojega je klijent morao svome patronu donijeti ugovorene kamate (u gotovom ili u naravi). Najčešće su crkvene organizacije, dakle kaptoli i samostani, bili zajmodavci jer se u njih najprije našlo gotovine koja bi im stalno pritjecala od legata i darova.

U tom je smislu i zagrebački kaptol bio svojevrsna »banka« za Hrvatsku, te su od njega novac pozajmljivali velikaši i trgovci, često iz susjednih zemalja, ako su kao klijenti bili dosta sigurni. U našem slučaju Kaptol je bio pozajmio nekom trgovcu (vjerojatno iz Ljubljane) znatnu svotu od 17.000 forinti. Kako je klijent propustio na uređeni dan donijeti ugovorene kamate za 1630. godinu Kaptol ga je pismeno opomenuo po svom opunomoćniku (u pismu se kaže agentu, što znači povjereniku) Bernardu Monte koji je onamo jamačno po svom poslu putovao. Već 2. siječnja javlja se oduljim pismom trgovac čije se ime nijednom u pismu ne spominje (pismo čak nije ni potpisano — što je možda imalo svoj posebni razlog) i opravdava svoj propust time što je bio namjeravao zajedno sa svojim bratom doći u Zagreb i osobno donijeti kamate, te ujedno produljiti zajam za daljih 3—4 godine. Jer, kako piše, čuo je da će njemu i njegovu bratu car doskora izdati dozvolu da se mogu u zemlji nastaniti. Međutim, brat se Grgur sve do sada nije povratio iz Italije jer je tamo izbiła kuga pa je morao zaostati u Padovi.⁸

Prvi podatak svjedoči da je Monte 1611. katedralni orguljaš; drugi, naprotiv, da to 1631. više nije. Da vidimo što je na stvari.

Ljudevit Ivančan⁷ još je 1920. upozorio da u spisima Kaptola, koji se tiču kanoničkih prihoda, ima podataka i o katedralnim orguljašima koji su u mnogome imali jednaka prava kao i kanonici. Tako npr. orguljaš stolne crkve ima pravo na dio zajedničkih kanoničkih prihoda (u novcu i u naravi), na uživanje predija (posjeda) kao i nekih posjedovnih prava naročite vrste (tlaka, ribarenje i dr.). Na Kaptolu se od davnine vode u tu svrhu popisani kanonici po starosti njihova imenovanja, a zovu se seniji Kanonik koji je zadnji došao, dakle, koji je netom imenovan, nalazi se u seniju na posljednjem mjestu. Ako neki od kanonika umre ili napusti zagrebački kaptol te se njegovo mjesto time uprazni, svi kanonici koji se u seniju nalaze iza ovoga pomiču se za jedno mjesto naviše, dakle unapreduju, a novoimenovani opet je pri dnu. Posjede kanonika čije je mjesto ispražnjeno, dijele kanonici međusobno (optiraju) tako da na opciju prvi ima pravo kanonik koji se nalazi u seniju na najvišem mjestu jer je njegovo pravo najveće pošto je najdulje u Kaptolu. Ako ovaj ne želi takav slobodni posjed i odrekne se svog prava, ovo prelazi na slijedećega i tako redom dok se ne nađe kanonik koji posjed prihvati. Orguljaš katedrale, makar je svjetovnjak, u seniju ima ista prava kao i svaki drugi kanonik pa ako ostane dugo u službi, popne se u seniju čak do najviših mjesta.

Do sada je bilo poznato da se poslije odlaska orguljaša Mihaela Senffridusa koji je 1599. otišao u Graz,⁸ u senijima redom vode dva orguljaša čija imena nisu upisivana, ali za koje se zna da je prvi službovao do oko 1610, drugi ipak od 1612. pa do par godina prije 1630. Za prvoga se mislilo da bi možda mogao biti Hipolito Floriani (što nije niipošto dokazano),⁹ dok za drugoga se sve do sada nije znalo tko je. Sada znamo da je to Bernardo Monte (rod. prije 1587, u oko 1651). Pošto se u seniju vidi da je »novi orguljaš« došao oko 1612, jer se te godine nalazi u seniju na posljednjem mjestu (dakle došao je 1611 ili malo ranije), a jer se 1630. spominje Grgur Štrukel kao orguljaš koji se u seniju nalazi već na sedmom mjestu odozdo (dakle, već je koju godinu ranije došao), to za službovanje Monte na Kaptolu ostaje raspon od 1611. ili 1610. pa do 1626. ili 1627., svega dakle nešto preko 15 godina.

Doduše, ime Grgura Štrukela našao sam u računima katedrale već 1621, ali on se tada ne spominje kao orguljaš, već je orguljar koji popravlia katedralne orgulje i dobiva za to 215 forinti. Istina, cijelu svotu nije dobio odjednom, već ponajprije 160 forinti, a nešto kasnije 12 ugarskih forinti.¹⁰ Sudeći po znatnoj svoti koja je za orgulje utrošena, ovaj popravak morao je biti vrlo i temeljito opsežan, a možda su čak neki registri izmijenjeni ili pak dodani novi. Naročito je zanimljivo da se o ovom popravku do sada nije znalo. Kada je Štrukelu isplaćen ostatak, nisam mogao naći jer je 27. svibnja 1624. udarom groma izgorio krov katedrale, a vatra je prodrła i u sve-tište gdje je izgorio prekrasni oltar biskupa Osvalda.¹⁰

Pošto u navedenom računu izričito piše da je Štrukel doveden (conducts est) da popravi orgulje, posve je si-

gurno da ga ne možemo smatrati i orguljašem katedrale. Štrukel je to postao kasnije, pošto je Monte napustio Kaptol. Ali to je bilo iza 1625. Naime, iz gradskih protokola vidimo da Gradec iste godine još ima svog orguljaša Jurja Bernarda (Georgius Bernardus) koji tada dobiva gradanstvo.¹¹ Prema tome Juraj Bernardo boravi već dulje u Gradecu i ondje posjeduje kuću. Stoga vjerujem da je Juraj Bernardo i onaj orguljaš kojega spominju gradski računi 1614. i 1615, a koji se ondje ne navodi imenom.¹² Kako se Bernardo nakon 1625. više nigdje ne spominje, valjda je uskoro iza toga i umro. Čini se da među građanima nije značio mnogo jer se njegovo ime ni ranije a ni kasnije ne spominje u gradskim spisima.

Postoji i jedan indirektan dokaz da Monte 1625. još boravi na Kaptolu. U već spomenutim računima katedrale ima podatak da je kaptolskom orguljašu (domino organista

Bolesni Monte na remetskoj freski

Capituli) kustos platio 11 forinti i 60 novčića za troškove puta, pošto je putovao u Kamnik i odatle doveo dvojicu zidarskih majstora da nastave rad oko popravka požarom postradale katedrale, koji je posao započeo nedavno preminuli zidarski majstor Benedikt Kogolnik, kako se čini također iz Kamnika.¹³

Nije nam poznato zašto je Monte svakako časnije i unosnije mjesto katedralnog orguljaša zamijenio s orguljaškim mjestom kod sv. Marka na Gradecu. Neslaganje s kanonicima ili biskupom teško da može doći u obzir jer su njihovi odnosi i kasnije ostali upravo najbolji. Naime, teško da bi Kaptol po odlasku Monteovu tražio od njega vrlo povjerljivih usluga (v. podatak iz 1631) da nisu ostali u najboljim odnosima. Stoga razlog Monteova odlaska može ležati samo u njegovim obiteljskim prilikama.

Iz gradskih dokumenata znamo da je Monte bio oženjen s Ursulom Cinaberski, kćerkom Matije Jurja Cinaberskog, (Czinaberzky, Czinoberszky) jednog od najuglednijih građana Gradeca u prvoj polovini 17. stoljeća. Njegovu je ime poznato u povijesti u vezi s nametanjem novog gradskog statuta g. 1609. Matija Cinaberski bio je prvi gradski sudac izabran po novom statutu, što kazuje mnogo. Radi toga, a i da se vidi nešto više u kakvim je rodbinskim vezama s uglednim grčkim građanima Monte provodio ostatak svoga života živući na Gradecu, kazat ću par riječi o Cinaberskom.

Matija Juraj Cinaberski (umro je 1632) bio je plemić, čije je plemstvo 1606. potvrdio hrvatski sabor.¹⁴ Bio je i građanin Gradeca, pošto je u to vrijeme bilo već mnogo plemićkih obitelji na Gradecu koje su imale građansko pravo. Upravo plemići-građani, kao i ostali bogati građani, nisu više bili zadovoljni srednjovjekovnim uređajem po kojem su statutu imali udio u upravi svi građani Gradeca, bez obzira na imutak, zvanje ili porijeklo. Takva se uprava birala svake godine o Blaževu, pa je svaki građanin — ukoliko je dobio većinu glasova — mogao postati sudac (gradonačelnik), bio on pismen ili ne. Protustruja koja se javila u redovima imućnog građanstva, nije više bila zadovoljna ovakvim uređenjem i htjela je jednu, po njihovu shvaćanju sredniju i sigurniju upravu, kojoj bi na čelu bili najimućniji građani kao doživotno izabrani senatori sa gradskim sućem na čelu no kojega bi imali pravo birati samo senatori, i to iz svojih redova. Ostalo građanstvo, pa i po narodu izabrani gradski zastupnici bili bi time isključeni iz najviših organa uprave.

Ova nastojanja jednog manjeg dijela građana, koji su imali podršku i u bivšem Tomi Erdődyju kao i ostaloj zemaljskoj gospodi, pa i samom kralju, izazvala su nezadovoljstvo i nemire u gradu (1608. i 1618), dapače pravu bunu, koja je bila ugušena, a vođe kažnjeni smrtnom kaznom ili drugim teškim kaznama. Da je upravo Cinaberski u vrijeme takvih prilika izabran prvim gradskim sućem po novom statutu, ukazuje na to da je ulijevao povjerenje i da je bio poštovan u cjelokupnom građanstvu. Ipak, sućem je bio samo 1609. i 1610. Kada je iduće godine izabran drugi, Cinaberski je — valjda pozlijeden ovim izborom — dao ostavku i na časti senatora. Kako nije mogao uvjerljivo dokazati zašto neće časti senatora, odlukom magistrata, u smislu jedne točke novog statuta, Cinaberskoga su kaznili globom od 50 forinti. Sve ga je ovo vjerojatno ponukalo da se do kraja života ne vraća u javni život svoga grada.

Čini se da je Matija Cinaberski za ondašnje naše prilike bio rijetko poduzetan duh. S Nikolom Zrinskim, unukom sigetskog junaka i posjednikom Medvedgrada, sklopio je 1613. ugovor po kojemu je dobio koncesiju da može kroz dvije godine zajedno s Ivanom Siberom po zagrebačkoj gori tražiti i kopati plemenitu rudu (zlatu i srebro). Tek nakon toga, a na osnovi pokazanih uspjeha, učinili bi novi ugovor o korištenju otkrivenih rudnika. Uspjeh tih traganja nije poznat, ali je ovaj preliminarni ugovor tek 1620. potvrdio kralj, pa se vjerojatno do tada nije ništa radilo.¹⁵

Ženidba s Ursulom Cinaberski dovoljno je jaki razlog Monteova odlaska s Kaptola. Naime, Cinaberski nije

imao sinova već samo dvije ili tri kćeri. Tu je bio lijepi imutak u različitim nekretninama (o ostalom se ne zna). Da je Monte ostao na Kaptolu, poslije Cinaberskijeve smrti mogle su iskrnuti neke teškoće. Jer stare svade i neprijateljstva između oba grada nisu ostajale bez traga ni u već podosta pacificiranom 17. stoljeću. Još 1595. morao je na Kaptolu kanonik Matija Herović dati ostavku na svom položaju jer nije mogao dokazati da ne vuče porijeklo s Gradeca. Ova je ustanova potekla iz odredbe biskupa Ivana (sjetimo se Šenoine »Kletve«) i ostala je, kako se vidi, na snazi i na samom početku 17. stoljeća.¹⁶ Preselivši se na Gradec, Monte je mudro izbjegao naknadnim neprilikama, ostao u prijateljstvu s Kaptolom, a stekao je ugled i časti i na Gradecu.

Na žalost o Monteovu porijeklu ništa ne znamo. O njegovom privatnom životu (osim o bolestima) znamo tek toliko da se u spisima spominju troje njegove djece. Sin Grgur Monte dobiva najprije 1647. građanstvo, pa je upisano da je položio zakletvu i platio 2 forinte i 40 denara u ime pristojbe.¹⁷ Ne znamo da li je došlo do nekih zapreka da se zakletva nije mogla smatrati pravovaljanom, ili je Grgur Monte napustio Zagreb pa se kasnije opet vratio, ali u gradskim protokolima iz 1661. Grgur Monte i opet polaže zakletvu, pošto je ranija bila poništena — kako piše u protokolu.¹⁸ Ipak, ni iza ove godine o njemu opet se ništa ne zna: bilo da je doskora umro ili je ubrzo opet napustio Zagreb.

Dvije kćeri Bernarda Monte ostale su u Zagrebu. Elizabeta spominje se kao pokojna 1689, pa se možda nije udavala. Helena Monte, naprotiv, bila je žena kovača Matije Carića i spominje se u raznim parbenim postupcima (prosvjedi) skoro do kraja stoljeća. Vjerojatno je umrla oko 1700.

Bernardo Monte ubrzo je u novoj sredini stekao opće povjerenje i ugled među građanstvom, nešto radi rodbinskih veza a nešto po sebi samom. Iste godine 1633, koje je dobio građanstvo, povjerenja mu je čast čuvara gradskih ključeva Novih vrata (stajale su kod Popova tornja, na kraju današnje Opatičke ulice). Po tome saznajemo da je imao kuću u neposrednoj blizini ovih vrata.¹⁹ Izgleda da je kuća bila miraz njegove žene, jer se neka kuća kod Novih vrata spominje u sudskim prosvjedima koje je podizao Monteov šurjak Jelkoci. Iako su gradska vrata imala svoje stalne stražare koje je plaćao grad koji su se Blaževu potvrđivali ili birali, ipak je preko noći gradske ključeve čuvao jedan od uglednih građana koji je stanovao u blizini gradskih vrata. Gradskih je vrata bilo četiri: Kamenita, Mesnička, Mala vrata i Nova. Čuvanje ključeva bila je počasna služba, dakle bez plaće ili dohotka u naravi.

Ali bilo je i unosnih gradskih služba. Već 1635. (godina bolesti!) Monte je izabran za tridesničara, zajedno s Martinom Mikovskim. Ovom je prilikom magistrat obio izričito naložio da sav ubrani novac gradske tridesnice (tj. carine) četvrtgodišnje predavaju gradskoj blagajni, i to bez posebne opomene. U protivnom će slučaju potpasti pod kaznu koju odredi magistrat.²⁰ Vjerojatno su predčasnici u službi običavali praviti s uplatama svakakvih neurednosti. Magistrat je obično birao po dvojicu tridesničara. Prvi se zvao »tricesimator« ili »tricesimae exactor«, dok mu je drugi bio pomoćnik ili »contrascriba«.²¹ Tridesnica se nalazila na Harmici, po kojoj je prostor dobio ime (harmincz je mađ. izraz za carinu), a to je današnji Trg Republike.

Možda je bolest bila kriva, ali Monte je tek 1637. ponovo tridesničar. Ovaj puta je glavni tridesničar, exactor, dok mu je pomoćnikom Jakob Ilijašić. Istovremeno je Monte bio izabran i za gradskog tržnog nadzornika (magister fori) čija je dužnost bila da nadgleda prodaju živčnih namirnica na gradskoj tržnici. Baš iste je godine gradski magistrat izdao strogu naredbu po kojoj nadzornik treba da pripazi da mesari imaju u vrijeme, kada to treba, na prodaju dovoljno govedine, pod prijetnjom od 4 forinte (ugarske) globe. Ipak, visina globe mogla je biti i manja. Ako bi pak mesari prodavali govedinu bez cijene ili skuplje od određene cijene po tržnom nadzorniku, mogu im ovi meso oduzeti ili ga podijeliti siromasima.²²

G. 1639. Monte je sam tridestničar. Pošto se je u svojoj službi istakao ne samo kao marljiv i vjeran, već je i vrlo vješto vršio svoju službu na najveće zadovoljstvo magistrata, grad mu je u znak osobitog priznanja povisio plaću sa 10 na 15 forinti.²³ Valjda iz istog razloga Monte i iduću godinu sam obavlja svoju službu.²⁴ Vjerojatno je njegova bolest opet kriva, ali Monte otada više godina ne vrši službu tridestničara. Tek 1647. Monte je ponovno imenovan ali zajedno s Mihajlom Lendvajem. Valjda mu zdravlje više nije bilo sigurno. Iste je godine izabran i edilom crkve sv. Marka zajedno s Blažom Kovačićem.²⁵ Dužnost edila bila je počasna. Edili su se morali starati o imutku crkve, njezinim prihodima, rashodima, potrebama i nabavkama.^{26a} Edili (aediles, aeditui) uvijek su samo čestiti građani, pobožni, neporočna života, u građanstvu poštovani i cijenjeni. U svojstvu edila Monte ostaje i 1648. god., s kojom ujedno prestaju podaci o njegovu djelovanju.²⁶ Premda sam ovdje nabrojio razna građanska zanimanja ili dužnosti koje je Monte u gradu vršio, treba istaći da ni časa nije prestao biti orguljašem sv. Marka; štoviše, on se kao takav uvijek na prvom mjestu spominje, a tek onda neka druga njegova dužnost.

Po našem današnjem shvaćanju neobičnu ličnost Monteovu odlično ilustrira i ovo ču sada iznijeti. Monte je bio oduvijek vrlo praktičan duh. Iz starih računa tridestnice, kojih se na žalost nije mnogo sačuvalo, vidi se da se je Monte na veliko bavio i uvozom robe u grad, dakle trgovinom raznom robom. Ovo neka nas nimalo ne čudi, jer se uvozom robe u to vrijeme bavi vrlo mnogo građana koji po profesiji nisu trgovci. Za 1642. godinu, u razdoblju od 10. svibnja pa do 31. listopada Monte je u grad u pet navrata uvezio najrazličitiju robu a za nju plaćao tridestnici carinu. Uvezio je bijeli konac, svijeće, čavle za krovište (sendelski szauili), velike čavle, ljepilo, konjske potkove, ocjel i kranjsko platno.²⁷ Mora da se je Monte bavio trgovinom i mnogo ranije, samo se nije sačuvalo podataka o tridestnici. Konačno, i onaj dokument iz 1631. u kojem se Monte spominje kao kaptolski »agent« (povjerenik), govori da je Monte tada bio na nekom svom trgovačkom putu u Ljubljani (?), pa su ga kanonici zamo-

lili da izvidi i njihovu stvar. Pa i ranije, 1925, kada ga kanonici šalju u Kamnik, nije krenuo na put samo radi toga, već jer je bio veziran u obavljanju različitih poslova radi kojih je često putovao.

Zvuči neobično, ali još najmanje znamo o Monteovim dohocima kao orguljaša crkve sv. Marka. Iz sačuvanih računa jedva doznajemo da je 1939. primio 25 forinti u ime plaće,²⁸ a tek siječnja 1651. da je dobio 14 forinti, valjda za prošlu godinu.²⁹ Je li to samo dio plaće? Podaci su više nego nepouzdana. Ne govori se, npr., ništa o onome što je pripadalo orguljašu u naravi. Ako je orguljaš crkve sv. Marka 1674. imao godišnje od grada 60 forinta plaće te 12 vozova ogrijevnog drva, ako malo zatim kanonske vizitacije kazuju da je pored navedenoga orguljaš imao i neka zemljišta, onda sliku dohodaka orguljaša u prvoj polovini 17. stoljeća vrlo teško možemo predočiti.³⁰ Jedno je sigurno, Monte je svojim svaštarenjem dobro zaradivao, premda je pošteno poslovao, što mu je omogućilo da pristojno građanski živi i da ostavi svojoj djeci lijep imetak. Ipak, još će trebati razjasniti status orguljaša sv. Marka: je li ovaj zaista službenik grada, koji je kolator crkve, ili je samo od njega dobivao određena primanja u novcu i naravi. Naime, na ovu sumnju navodi činjenica da se orguljaša nikada ne spominje kada se na Blaženo potvrđuju ili imenuju gradskih službenici ili dužnosnici. Bit će da je orguljaš tek kasnije postao gradski namještenik u pravom smislu riječi. Jer među tekstovima zakletve gradskih službenika iz g. 1616. o orguljašu nema spomena.³¹ Naprotiv, u sličnim tekstovima kaptolskih službenika (iz 1688) ima vrlo zanimljiva zakletva orguljaša te ostalih različitih službenika Kaptola.

Na kraju, da bismo što potpunije zaokružili zanimljivu sliku materijalnog stanja ovog neobičnog zagrebačkog orguljaša, dobit ćemo u kratkim crtama i podatke o sudskim sporovima, a tiču se nekretnina. Svakako treba kod toga imati pred očima da se tu uvijek radi samo o spornim objektima, nikada o onima koji nisu bili sporni, pa se zato i ne spominju. Prema tome slika ni sada neće biti potpuna, iako potpunija.

(slijedi nastavak)

¹ Primjerak u Nac. i sveuč. knjižnici u Zagrebu. Usporedi opis djela i tumačenje remetskih fresaka u radu M. Schneider »Likovni izvor za kulturnu povijest — zavjetne freske u Remetama« u zborniku »Iz starog i novog Zagreba« IV, Zagreb 1968, str. 90. — Autorici zahvaljujem na ovdje reproduciranoj fotografiji kao i na upozorenju na Eggererovo djelo.

² Zapis iz 1640. glasi (ponešto skraćeno): § 9. Pedis Dolor curatus. — (...) Hinc Egregius Bernardus Montey civis Zagrablensis, ut pedibus suis, quibus curandis inferior semper erat Chyrurgorum ars, et industria consultum iret, vovet, et siquidem curatus fuerit, spondet primitias gresuum, se eidem ad Remetensem statuum consecraturum: Audiit haec Maria et paulo post claudum fecit abjectis fulcris liberum incidere, testemque esse, ac praeconem accepti beneficij (titd). — v. str. 29.

³ Zapis iz 1644. glasi § 13. Dolores Sciatici abacti. — Bernardus Montei Civis Zagrablensis, is ipse, qui non ita pridem amblandi beneficium a Remetensi Deipara obtinuerat, audiador dein factus, ubi sciaticis, colicisque doloribus, miserimum in modum esse gravari persentisceret, ut corpus nullum in latu flectere, vel erigere quivisset, voto ad Ermitanam Virgines emisso, altera statim hora, ut ipse, aliisque testati sunt, a cunctis illis doloribus, ope Mariana immunis efficitur (titd). — v. str. 31.

⁴ Laszowski E. — Dobronić L., Monumenta historica civitatis Zagrablae (u daljnjem citiranju MHCZ), sv. XVIII (Zagreb 1949): »In ciues cooptati praestito solito juramento . . . Bernardus Monte, organista« (str. 31).

⁵ Isusovački Seminarij sv. Josipa ima od 1631. mali pozitiv, crkva sv. Katarine dobiva u toku 1633. svoje prve veće orgulje. Usp. Vanino M. Isusoveci i hrvatski narod I, Zagreb 1969, str. 450.

⁶ Bilješka glasi: »Exhibita 16. Novembris per Bernardum de Monte organistam Zagrablensem praesente domino Stephano Medaka«. Acta Capituli antiqua (dalje ACA) kut. 115 br. 14.

⁷ ACA kut. 117 br. 69.

⁸ Ivančan, Lj., Organisti prvostolne crkve zagrebačke. Sv. Cecilija, Zagreb 1920 (g. XIV), str. 44.

⁹ Hudovsky, Z., Razvoj muzičke kulture u Zagrebu od XI do konca XVII stoljeća. Rad JAZU knj. 351, str. 34.

¹⁰ Laszowsky, E., Pismo fra Franje Bogdanića iz Zadra. Sv. Cecilija Zagreb 1937. (g. XXX), str. 57.

¹¹ Zalutali sveščić katedralnih računa za razdoblje 1615—1623, te 1624—1625. među »Acta oeconomica aedificalia«, vol.

494 u nadbiskupskom arhivu (dokumenti bez signature). Za orgulje: 1621. (prije 14. listopada): »Item conductus est Gregorius Strukel, qui organum refect Renensibus ducentis et quindecim, cui solui fl. 160«. — 1622, 4. ožujka: »Dedi Gregorio Strukel, florenos Hung. 12.

¹² MHCZ XVIII, str. 17.

¹³ MHCZ XIX, str. 74, 75 i 81.

¹⁴ Svezak računa katedrale za 1624—1625 (v. ranije): (1625) die 24 februarii Domino Organista Capituli expensas, quas post mortem primi Architecti Benedicti Kogolnik, in deductione duorum aliorum Kamnicensium Zagrabiam, ad inchoatum opus Ecclesiae continuendum refundi fl. 11 cr. 60«. — Čini mi se da ovdje navedeno ime zidarskog majstora koji je prvi radio na obnavljanju katedrale, a tako i podatak o dolasku druge dvojice iz Kamnika nisu do sada bili poznati. U ovim računima ima i drugim zanimljivih podataka, tako da je nove zvonove izradio Ivan Spadon iz Ptuja.

¹⁵ Klaić Vj., Statut grada Zagreba od g. 1609. Zagreb 1912.

¹⁶ Kukuljević I., Gododajji Mevedgrada. Zagreb 1854. str. 44—45 (posebni otisak).

¹⁷ Ivančan Lj., Podatci o zagrebačkim kanonicima. Tipkani rukopis u Arhivu Hrvatske. (v. Matija Herović, pod br. 462).

¹⁸ MHCZ XVIII, str. 112.

¹⁹ MHCZ XVIII, str. 158.

²⁰ isto, str. 31: »Portariis claus distributae . . . Bernardo Monte a noua«.

²¹ MHCZ XVIII, str. 37.

²² isto, Uvod, str. XIV.

²³ isto, str. 45.

²⁴ MHCZ XVIII, str. 54.

²⁵ isto, str. 62.

²⁶ isto, str. 11.

^{27a} isto, Uvod str. XIII.

²⁸ isto, str. 115 i 117.

²⁹ MHCZ XIX str. 115, 119, 121, 131 i 132.

³⁰ isto, str. 102.

³¹ isto, str. 180.

³² Podatci o plaći zagrebačkog orguljaša iz 1614. i 1615. nisu ni u kojem slučaju u srazmjeru s podacima o kasnijim plaćama iz 1639. ili 1651. Podaci su nepouzdana jer nisu jasni. Kao paralelan primjer je plaća varaždinskog orguljaša gradske crkve iz 1675, koji ima godišnje 48 forinti u novcu, 8 mjerova žita i 8 vozova drva. Par godina kasnije ima pored iste plaće i 12 mjerova žita, vinograd, oranicu i 4 kmeta v. Kanonske vizitacije Arhidakonata Varaždinskog.

³³ Tekstovi zakletva u MHCZ XVIII, str. 6 dalje.